

УДК 002.1:342.7-053.2(477)«2022»

DOI <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2025.2.22>**Оксана ПОТІХА**

*кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності та соціальних наук
Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя,
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, Україна, 46001 (potiha_o@tntu.edu.ua)*

Oksana POTIKHA

*PhD in History, Associate Professor of the Department of Information Activities and Social Sciences
Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
Ruska str., 56, Ternopil, Ukraine, 46001 (potiha_o@tntu.edu.ua)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6302-9394>**Наталія ГАБРУСЄВА**

*доктор філософії, доцент кафедри інформаційної діяльності та соціальних наук
Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя,
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, Україна, 46001 (gabrusyeva@gmail.com)*

Nataliia GABRUSIEVA

*PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Information Activities and Social Sciences
Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
Ruska str., 56, Ternopil, Ukraine, 46001 (gabrusyeva@gmail.com)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1229-4766>**Тамара ЧОП**

*асистент кафедри інформаційної діяльності та соціальних наук
Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя,
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, Україна, 46001 (tamara_chop@tntu.edu.ua)*

Tamara CHOP

*Assistant of the Department of Information Activities and Social Sciences
Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
Ruska str., 56, Ternopil, Ukraine, 46001 (tamara_chop@tntu.edu.ua)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3685-5193>

ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДІТЕЙ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: РОЛЬ МЕДІА, ПРАВОЗАХИСНИКІВ ТА ДЕРЖАВИ

Анотація. *Мета дослідження* – проаналізувати роль сучасних медіа у фіксуванні та поширенні інформації про злочини російської окупаційної влади проти українських дітей у перші місяці повномасштабної війни в Україні. **Методи дослідження.** У статті застосовуються контент-аналіз, порівняльний та структурно-функціональний методи. Контент-аналіз дає змогу детально проаналізувати повідомлення у медіа про злочини проти дітей. Порівняльний метод допомагає зіставити, як українські та міжнародні медіа висвітлюють таку проблему, її масштаби та особливості сприйняття у національному та глобальному вимірах. Структурно-функціональний дозволяє визначити, яку роль відіграють різні типи медіа (державні, незалежні, міжнародні) у поширенні інформації про злочини проти дітей, формуванні громадської думки, мобілізації міжнародної підтримки та збереженні доказів. У поєднанні ці методи дають можливість глибоко дослідити тему – від змісту медіаповідомлень до їхнього впливу на суспільство, міжнародну спільноту та про-

цес фіксації злочинів проти українських дітей на першому етапі повномасштабної війни в Україні. **Наукова новизна** роботи полягає у комплексному аналізі ролі сучасних українських та міжнародних медіа у фіксації злочинів проти дітей під час перших місяців повномасштабної війни Росії проти України. Здійснено систематизацію публікацій і повідомлень медіа за лютий–квітень 2022 р., що містять документальні свідчення воєнних злочинів проти неповнолітніх. Дослідження уточнює взаємозв'язок між інформаційною діяльністю медіа, правозахисних організацій і державних структур у процесі створення цифрових архівів та міжнародних комунікаційних платформ, покликаних привернути увагу світової спільноти до злочинів проти українських дітей. Отримані результати розширюють наукове уявлення про інформаційний вимір війни в Україні та визначають медіа як чинник формування історичної пам'яті й міжнародної відповідальності за злочини проти цивільного населення. **Висновки.** Інформаційна діяльність медіа, правозахисних організацій та українських урядових структур у лютому–квітні 2022 р. стала ключовим інструментом документування воєнних злочинів проти дітей. Вона сприяла мобілізації міжнародної підтримки, приверненню уваги до проблеми незаконної депортації та створенню цифрових архівів медіасвідчень, що нині становлять важливу доказову базу для міжнародних судових процесів і формування історичної пам'яті про злочини проти українських дітей.

Ключові слова: російсько-українська війна, злочини проти дітей, інформаційна діяльність, медіа, документування.

DOCUMENTATION OF CRIMES AGAINST CHILDREN AT THE INITIAL STAGE OF THE FULL-SCALE WAR IN UKRAINE: THE ROLE OF MEDIA, HUMAN RIGHTS DEFENDERS AND THE STATE

Abstract. *The aim of this study is to analyze the role of contemporary media in documenting and disseminating information about crimes committed by Russian occupation authorities against Ukrainian children during the initial months of the full-scale war in Ukraine. **Research methods.** The article employs content analysis, comparative and structural-functional methods. Content analysis enables a detailed examination of media reports concerning crimes against children. The comparative method facilitates a juxtaposition of how Ukrainian and international media cover this issue, its magnitude, and the particularities of perception at both national and global levels. The structural-functional approach allows for determining what role various types of media (state-owned, independent, international) play in disseminating information about crimes against children, shaping public opinion, mobilizing international support, and preserving evidence. In combination, these methods provide an in-depth investigation of the subject – from the content of media reports to their impact on society, the international community, and the process of documenting crimes against Ukrainian children during the first stage of the full-scale war in Ukraine. **The scholarly novelty** of this work lies in its comprehensive analysis of the role of contemporary Ukrainian and international media in documenting crimes against children during the initial months of Russia's full-scale war against Ukraine. A systematization of media publications and reports from February to April 2022 has been undertaken, containing documentary evidence of war crimes against minors. The research clarifies the interrelationship between the informational activities of media, human rights organizations, and state structures in creating digital archives and international communication platforms designed to draw global attention to crimes against Ukrainian children. The findings expand scholarly understanding of the informational dimension of the war in Ukraine and identify media as a factor in shaping historical memory and international accountability for crimes against the civilian population. **Conclusions.** The informational activities of media, human rights organizations, and Ukrainian governmental structures in February–April 2022 became a pivotal instrument for documenting war crimes against children. These efforts contributed to mobilizing international support, drawing attention to the issue of unlawful deportation, and establishing digital archives of media testimony that now constitute a vital evidentiary foundation for international judicial proceedings and the formation of historical memory regarding crimes against Ukrainian children.*

Key words: Russian-Ukrainian war, crimes against children, information activities, media, documentation.

Постановка проблеми. Повномасштабна агресія Російської Федерації (РФ) проти України призвела до численних злочинів проти найбільш вразливої категорії населення – дітей. У зоні бойових дій, на тимчасово окупованих територіях (ТОТ) діти потерпають від убивств, каліцтв, сексуального насильства, депортацій, викрадень, вербувань окупантами до співпраці. Ключову роль у фіксуванні, поширенні та осмисленні цих злочинів в Україні та за її межами відіграють сучасні медіа. Вони не лише повідомляють про події та факти, а й формують пам'ять, суспільну свідомість і міжнародне розуміння війни. Нині медіа поряд із державними та правозахисними структурами стали частиною системи глобального документування воєнних злочинів.

Мета дослідження – дослідити інформаційний аспект процесу документування злочинів проти дітей у медіа; проаналізувати, як журналістські й цифрові інструменти сприяли поширенню інформації, формуванню громадської думки, мобілізації міжнародної підтримки та збереженню доказів і правди в перші місяці повномасштабної війни в Україні.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проблематика воєнних злочинів проти дітей у контексті російсько-української війни привертає значну увагу української наукової спільноти, поєднуючи правовий, інформаційний і гуманітарний підходи. У праці Миколи Галіва та Орести Карпенко проаналізовано матеріали українських медіа щодо викрадення українських дітей російськими окупантами упродовж 2022–2024 рр. та їх роль у документуванні цих злочинів [1]. Ольга Кобан зосереджується на правових механізмах кваліфікації воєнних злочинів проти дітей і проблемах притягнення винних до відповідальності [2]. Галина та Ігор Татаренки розглядають воєнні злочини проти дітей у контексті гібридної агресії та наголошують на потребі вдосконалення національного законодавства [3]. Ірина Соколова акцентує увагу на порушенні базових прав дитини – на життя, освіту та безпеку [4]. Артур Саух аналізує незаконну депортацію дітей як різновид воєнного злочину та визначає правові шляхи їх повернення [5]. Комплексний міждисциплінарний підхід до проблеми представлено у матеріалах науково-практичного семінару на тему «Втягнення дітей у військові конфлікти: кримінально-правові та психолого-педагогічні механізми реагування» [6]. Отже, сучасні дослідження розглядають злочини проти дітей не лише як юридичну, а й як гуманітарну та інформаційну проблему, що підкреслює необхідність подальшого вивчення ролі медіа у документуванні цих злочинів з метою притягнення винних до відповідальності.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Інформація про порушення прав дітей – викрадення, депортації, поранення та загибель – під час великої війни почала з'являтися у засобах масової інформації, на офіційних порталах органів влади та міжнародних організацій від початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації (РФ) в Україну 24 лютого 2022 р. З перших днів національні та міжнародні медіа системно висвітлювали інформацію про російські атаки та обстріли цивільної інфраструктури, руйнування медичних і освітніх закладів, загибель та поранення цивільного населення, масові переміщення та евакуації, а також випадки насильницького вивезення дітей із окупованих територій. Найбільше резонансу отримали події у прифронтових і окупованих регіонах Донеччини (Маріуполь, Краматорськ), Київщини (Ірпінь, Буча), Харківщини, тобто тих територій, де масові удари по цивільних супроводжувалися найбільшими людськими втратами та свідченнями.

Протягом лютого–квітня 2022 р. національні медійні платформи Суспільне, Нromadske, Радіо Свобода, NV (Nash Vybir), УНІАН оперативно публікували репортажі про російські обстріли та атаки на цивільну інфраструктуру. Для широкого загалу стала відома інформація про загиблих і поранених дітей у перші тижні війни, зокрема внаслідок обстрілів пологового будинку та дитячої лікарні в Маріуполі під час оборони міста [7–9]. Факти про численні

жертви серед українських дітей з'явилися на порталі одного з найвідоміших та найвпливовіших національних медіа – «Української правди». Так, 28 березня інтернет-видання опублікувало інформацію про загибель 210 дітей під час блокади Маріуполя [10]. Надалі на сторінках «Української правди» («УП») систематично з'являлися факти про дітей, постраждалих від російських атак в Україні [11–13]. 8 квітня 2022 р. «УП» оприлюднила відомості про трагедію на залізничному вокзалі в Краматорську, де перебували близько чотирьох тисяч людей, які чекали на евакуаційний потяг. Це були жителі Донеччини, Луганщини та Харківщини. В результаті ракетного удару окупантів загинуло п'ятеро дітей, шістнадцятеро були поранені та доправлені до медичних закладів [14]. Трагічні наслідки ракетного удару по вокзалу в Краматорську, зокрема інформацію про загиблих і потерпілих дітей, одними з перших повідомили телеканал «Дім» та інформаційне агентство «РБК-Україна», подавши репортажі з місця події [15].

Серед зафіксованих злочинів проти дітей у перші тижні повномасштабного вторгнення були не лише випадки убивств і поранень, але й факти примусової депортації неповнолітніх на територію РФ. Інформація про це невдовзі з'явилася як у медіа, так і на офіційних порталах органів влади. Перше повідомлення про незаконне вивезення українських дітей до РФ зробило Міністерство закордонних справ (МЗС) України 21 березня 2022 р. В офіційній заяві йшлося про те, що 19 березня російські окупаційні війська незаконно вивезли на територію Росії 2389 дітей, які перебували в тимчасово окупованих районах Донецької та Луганської областей. Наголошуючи на порушенні міжнародного гуманітарного права, МЗС закликала міжнародну спільноту посилити тиск на Росію та припинити жорстоку війну [16]. 08 квітня 2022 р. українське інтернет-видання «Захід.нет» оприлюднило інформацію уповноваженої Верховної Ради України (ВРУ) з прав людини Людмили Денісової про 120 тисяч українських дітей, примусово вивезених з окупованих територій: з Маріуполя у Донецьк, далі – у Таганрог Ростовської області РФ [17]. Загалом, матеріали й оперативні публікації українських медійних платформ, датовані березнем–квітнем 2022 р., містили заяви державних посадовців (омбудсмена, МЗС, місцевої влади), оперативні свідчення та повідомлення про окремі групи дітей, зокрема з тимчасово окупованих територій, примусово вивезених до РФ.

Інформацію про злочини проти українських дітей продовжували публікувати урядові портали. Вже 14 квітня МЗС України оприлюднило заяву щодо загрози незаконного усиновлення українських дітей громадянами держави-агресора. У заяві йшлося про незаконне та насильницьке переміщення українських дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, батьки яких загинули внаслідок воєнних дій, на територію Росії з метою незаконного усиновлення російськими громадянами [18]. Українська влада вимагала рішучої реакції міжнародної спільноти, насамперед відповідних міжнародних організацій, які зобов'язані не допустити незаконне переміщення з території України дітей – українських громадян та їх подальше протиправне усиновлення на території країни-агресора. Упродовж березня–квітня українські правозахисні організації «Zmīna», Харківська правозахисна група, а також медійні платформи «Українська правда», «Укрінформ», «Лівий берег» (LB.ua) публікували матеріали, огляди й оперативні повідомлення про ініціативи в РФ щодо прискореної процедури усиновлення дітей, депортованих з України [19]. Такі публікації відігравали важливу роль у формуванні суспільного розуміння масштабів та небезпеки незаконного усиновлення українських дітей у Росії, а також сприяли приверненню уваги міжнародної спільноти до необхідності їхнього повернення та захисту прав.

У перший період повномасштабної війни у національних медійних виданнях з'являлися поодинокі свідчення про різні форми залучення дітей до збройних угруповань на користь

окупантів. Так, 11 квітня 2022 р. український аналітичний портал «Слово і діло», також «Українська правда», «РБК-Україна» з посиланням на Службу безпеки України (СБУ) оприлюднили інформацію про використання російськими окупантами неповнолітніх українських дітей для розвідки позицій Збройних сил України [20]. Загалом, на ранніх етапах повномасштабної війни у засобах масової інформації трапляються лише поодинокі повідомлення про вербування українських дітей на користь російських військових. Такі факти часто могли залишатися неповністю перевіреними й тому не висвітлювалися як підтверджені новини. Окремі свідчення могли міститися на локальних міських порталах, які внаслідок окупації припинили роботу, стали недоступними або були видалені.

З перших днів повномасштабної війни в Україні активізували інформаційну діяльність ключові міжнародні організації та медіа. Паралельно з національними медійними платформами вони оперативнo інформували міжнародну спільноту про злочини проти українських дітей. Вже 26 лютого 2022 р. Міжнародна гуманітарна організація «Save the Children» зробила заяву про перші загибелі дітей в Україні внаслідок російських атак та заклик до припинення обстрілів цивільних районів [21]. Міжнародна правозахисна організація «Human Rights Watch» 4 березня оприлюднила інформацію про російські воєнні злочини проти цивільних на окупованих територіях Чернігівської, Харківської та Київської областей, зокрема вбивство 14-річної дівчинки на Київщині [22]. 9 березня міжнародне медіа «The Guardian» опублікувало репортаж про удар по дитячій лікарні і пологовому будинку в Маріуполі, де серед загиблих були діти, а 4 квітня повідомило про вбивства беззбройних цивільних, зокрема дітей, у Бучі та навколишніх районах Київщини [23; 24]. 10 березня Міжнародне агентство новин «Reuters» розмістило повідомлення про атаку на дитячий госпіталь у Маріуполі, внаслідок якого кілька дітей загинули та десятки були поранені [25]. 3 квітня знаходимо інформацію про численні випадки вбивств цивільних осіб, зокрема дітей, під час російської окупації північних районів Київщини (Буча, Ірпінь та Бородянка). Зокрема, у Бучі було виявлено тіла мирних жителів, включаючи дітей, що стали жертвами позасудових страт [26]. Ці події викликали міжнародне обурення та заклики до розслідування воєнних злочинів. 16 березня міжнародна медійна платформа «Associated Press» розмістила репортаж з Маріуполя про обстріл драмтеатру та численні жертви серед неповнолітніх [27]. Сукупність цих повідомлень засвідчила, що вже у перші тижні повномасштабного вторгнення російська агресія призвела до масових воєнних злочинів проти дітей в Україні, а міжнародні організації та провідні медіа стали ключовими джерелами оперативної інформації та фіксації цих злочинів.

Важливу роль у фіксації масштабів порушень прав дітей під час війни відіграли міжнародні медіа та гуманітарні організації, які на основі офіційних українських джерел та власних звітів регулярно оновлювали дані про кількість загиблих і поранених неповнолітніх. Міжнародна медіаплатформа Deutsche Welle (DW) з посиланням на Офіс генерального прокурора 12 квітня 2022 р. повідомила інформацію про 530 постраждалих дітей від війни в Україні, з яких 186 загинули та 344 були пораненими. Цифри були неостаточні через ведення активних бойових дій та окупацію територій [28]. Інформація про загибель та поранення українських дітей була опублікована у звітах дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ починаючи з 19 квітня 2022 р. [29]. Звіти та дослідження міжнародних організацій і медіаресурсів свідчать, що воєнна агресія Росії з перших тижнів вторгнення спричинила масштабні порушення прав дитини в Україні, а систематичне документування цих фактів стало основою для подальших розслідувань воєнних злочинів на міжнародному рівні.

Завдяки репортажам з місць подій, відео- та фотоматеріалам, національні та закордонні медіа, гуманітарні організації здійснювали оперативне інформування громадськості,

документування фактів воєнних злочинів, зокрема проти дітей, а також поширювали офіційні заяви та звіти органів влади, прокуратури, СБУ, міжнародних правозахисних організацій. Часто одна й та сама подія мала місце у різних виданнях, що давало можливість розповсюджувати інформацію про російські воєнні злочини в Україні на міжнародній арені. Матеріали медіа можуть бути використані як доказова база у межах розслідувань з метою притягнення винних до відповідальності.

В умовах масштабної збройної агресії РФ проти України особливого значення набуло створення державних і громадських механізмів документування воєнних злочинів, зокрема тих, що вчиняються проти дітей. З перших тижнів війни в Україні розпочалося формування національних платформ і архівів, покликаних фіксувати докази злочинів та забезпечити їх подальше використання у міжнародних судових інституціях. 12 березня (за іншим джерелом 06 квітня [30]) 2022 р. інформаційне агентство Інтерфакс-Україна з посиланням на Офіс генерального прокурора України та громадську ініціативу IT Defends повідомило про створення національної платформи, яка дає можливість фіксувати різні види злочинів під час війни, зокрема проти дітей – насильницьке вивезення або переміщення, залучення дітей до бойових дій або іншої військової діяльності, військові дії, що призвели до жертв серед дітей [31; 32]. Менш як через місяць – 09 квітня 2022 р. – з ініціативи МЗС почав функціонувати онлайн-архів російських злочинів в Україні [33; 34]. У взаємодії з українськими правоохоронними органами та міжнародними організаціями дані в архіві систематично оновлюються. На сайті задокументовані воєнні злочини, скоєні російською армією в Україні від початку повномасштабного вторгнення. Злочини поділені на сім категорій: вбивство невинних; напади на цивільне населення або цивільні об'єкти, руйнування населених пунктів; заручники та тортури; незаконна депортація; напад на релігію та культуру; зґвалтування. Зокрема, на порталі зафіксовано численні випадки порушень міжнародного гуманітарного права, зокрема щодо дітей: вбивства та поранення, незаконні депортації, акти насильства, які вимагають негайного реагування міжнародної спільноти.

З 01 серпня 2022 р. з ініціативи Радниці-уповноваженої Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дарії Герасимчук, за підтримки Міністерства реінтеграції та Національного інформаційного бюро почав функціонувати портал «Діти війни» [35]. Платформа була створена як інструмент пошуку дітей, їх порятунку та визволення з місць примусового переміщення чи депортації. Це єдина платформа, яка на сьогодні надає актуальну та зведену інформацію про дітей, які постраждали внаслідок війни РФ проти України (загиблі, поранені, зниклі безвісти, депортовані), та тих, кого вдалося розшукати і врятувати. Кількісні показники щодня оновлюються правоохоронними органами.

Таким чином, ініціативи зі створення національних баз даних та онлайн-архівів воєнних злочинів стали важливим інструментом не лише для фіксації фактів порушень прав дітей, а й для формування доказової основи міжнародної відповідальності РФ за злочини проти цивільного населення України.

Висновки. Публікації українських та закордонних медіа про злочини проти дітей у перші місяці повномасштабної війни в Україні відіграють критично важливу роль у багатьох площинах. Вони стали не лише інструментом інформування, а й важливою складовою частиною інформаційного фронту, правозахисної діяльності та історичної пам'яті. Вони допомагають документувати порушення міжнародного гуманітарного права, формують громадську свідомість, стимулюють міжнародну реакцію і створюють підґрунтя для юридичної відповідальності. Подальше системне дослідження цієї теми є необхідним для розуміння ролі медіа у воєнних конфліктах та для вироблення ефективних механізмів захисту прав дітей у зонах бойових дій.

Література

1. Галів М., Карпенко О. Викрадення українських дітей російськими окупантами (2022–2024): за матеріалами вітчизняних масмедіа. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. *Серія Історія*. 2025. Спецвипуск. С. 62–76. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.spec.5>.
2. Кобан О.Г. Військові злочини проти дітей: правові аспекти та практика притягнення до відповідальності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 3 (33). С. 559–570.
3. Татаренко Г.В., Татаренко І.В. Воєнні злочини проти дітей у контексті гібридної агресії: виклики кримінально-правового захисту. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. Випуск № 4. Ч. 3. С. 109–118. URL: <https://app-journal.in.ua/2025-4-chastyna-3>.
4. Швець Я., Соколова І. Порушення прав дітей під час війни Російською Федерацією. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 71. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.15>.
5. Саух А.С. Незаконна депортація (переміщення) дітей як різновид воєнного злочину. *Київський часопис права*. 2024. № 2. С. 285–293.
6. Втягнення дітей у військові конфлікти: кримінально-правові та психолого-педагогічні механізми реагування : матеріали регіон. наук.-практ. семінару, м. Харків, 25 жовт. 2024 р. НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України ; НАПН України, Від-ня філософії освіти, заг. та дошкіль. педагогіки, Від-ня психології та спец. педагогіки. Харків : Право, 2024. 144 с.
7. Папіна О., Міреп П. Авіаудар по пологовому та дитячій лікарні у Маріуполі 9 березня: хроніка воєнного злочину. URL: <https://suspilne.media/donbas/407550-aviaudar-po-pologovomu-ta-ditacij-likarni-u-mariupoli-hronika-voennogo-zlocinu-9-berezna/> (дата звернення: 28.10.2025).
8. У Маріуполі через авіаудар по дитячій лікарні загинули три людини. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-mariupol-zahybli/31746083.html> (дата звернення: 25.10.2025).
9. РФ знищила дитячу лікарню і пологовий будинок у Маріуполі, безліч поранених. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/zs-rf-znishchili-u-mariupoli-pologoviy-budinok-novini-ukrajini-50223567.html> (дата звернення: 28.10.2025).
10. Рощина О. У Маріуполі загинули майже 5 тисяч людей, в облозі – 170 тисяч: оцінки влади. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/28/7335261/> (дата звернення: 28.10.2025).
11. Roshchina O. At least 153 children killed in Russia's war against Ukraine – Prosecutor-General. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/04/01/7336254/> (дата звернення: 24.10.2025).
12. Balachuk I. Number of children killed by Russia in Ukraine rises to 177, but data is provisional and incomplete. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/04/10/7338536/> (дата звернення: 28.10.2025).
13. 205 children have died in Russia's war against Ukraine; teenager injured in a detonation in Kyiv region. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/04/18/7340349/> (дата звернення: 27.10.2025).
14. Romanenko V. 50 people, including 5 children, killed by Russian Tochka-U missile strike on Kramatorsk station. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/04/08/7338168/> (дата звернення: 29.10.2025).
15. Кількість загиблих при обстрілі вокзалу в Краматорську досягла 39. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/chislo-pogibshih-obstrele-vokzala-kramatorske-1649414570.html> (дата звернення: 28.10.2025).
16. Заява МЗС України щодо незаконного вивезення українських дітей на територію Росії. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-nezakonnogo-vivezennya-ukrayinskih-ditej-na-teritoriyu-rosiyi> (дата звернення: 27.10.2025).
17. Російські окупанти примусово вивезли з України вже понад 120 тис. дітей. URL: https://zaxid.net/rosiyski_okupanti_primusovo_vivezli_z_ukrayini_vzhe_ponad_121_tisyachu_ditey_n1540606 (дата звернення: 28.10.2025).
18. Заява МЗС України щодо загрози незаконного усиновлення українських дітей громадянами держави-агресора. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-zagrozi-nezakonnogo-usinovlennya-ukrayinskih-ditej-gromadyanami-derzhavi-agresora> (дата звернення: 28.10.2025).
19. Росія хоче спростити процес усиновлення українських дітей, яких депортували до країни. URL: <https://zmina.info/news/rosiya-hoche-sprostyty-proczes-usynovlennya-ukrayinskyh-ditej-yakyh-deportuvaly-do-krayiny/> (дата звернення: 28.10.2025).

20. Окупанти використовують дітей для розвідки позицій української армії. URL: <https://www.slovaidilo.ua/2022/04/11/novyna/suspilstvo/okupanty-vykorystovuyut-ditej-rozvidky-pozycij-ukrayinskoyi-armiyi-sbu> (дата звернення: 28.10.2025).
21. Ukraine: At least three children killed as conflict escalates. URL: <https://www.savethechildren.org.au/media/media-releases/ukraine-at-least-three-children-killed> (дата звернення: 28.10.2025).
22. Ukraine: Apparent War Crimes in Russia-Controlled Areas. *Hrw.org*. <https://www.hrw.org/news/2022/04/03/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas> (дата звернення: 27.10.2025).
23. Strike on children's hospital ultimate evidence that genocide is happening – as it happened. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2022/mar/09/ukraine-news-russia-war-ceasefire-broken-humanitarian-corridors-kyiv-russian-invasion-live> (дата звернення: 28.10.2025).
24. Killing of civilians in Bucha and Kyiv condemned as “terrible war crime”. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/03/eu-leaders-condemn-killing-of-unarmed-civilians-in-bucha-and-kyiv> (дата звернення: 26.10.2025).
25. Mariupol hospital bombing killed three people, including a child – Ukraine's President. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/mariupol-hospital-bombing-killed-three-people-including-child-ukraines-president-2022-03-10/> (дата звернення: 28.10.2025).
26. Human Rights Watch accuses Russian forces of ‘apparent war crimes’ in Ukraine. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/human-rights-watch-accuses-russian-forces-apparent-war-crimes-ukraine-2022-04-03/> (дата звернення: 27.10.2025).
27. Unique AP visual investigation points to 600 dead in airstrike on Mariupol theater. <https://www.ap.org/news-highlights/best-of-the-week/2022/evidence-of-600-dead-in-mariupol-theater-airstrike/> (дата звернення: 28.10.2025).
28. Розвідка: Росія планує в себе теракти для звинувачення України. URL: <https://www.dw.com/uk/rozvidka-rosiiski-spetssluzhbyplanuiutterakty-v-rf-dlia-zvynuvachennia-ukrainy/a-61442505> (дата звернення: 24.10.2025).
29. UNICEF. Ukraine Humanitarian Situation Report No. 9 (13–19 April 2022). URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/unicef-ukraine-humanitarian-situation-report-no-9-13-19-april-2022> (дата звернення: 26.10.2025).
30. В Україні діє платформа збору свідчень про російські воєнні злочини. URL: <https://kyiv.ridna.ua/2022/04/v-ukraini-diie-platforma-zboru-svidchen-pro-rosiyski-voienni-zlochyny/> (дата звернення: 27.10.2025).
31. В Україні створено національний портал для документування військових злочинів РФ. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/812030.html> (дата звернення: 28.10.2025).
32. Офіс генерального прокурора. Державний архів воєнних злочинів в Україні. URL: <https://warcrimes.gov.ua/> (дата звернення: 25.10.2025).
33. Дмитро Кулеба: Онлайн-архів воєнних злочинів допоможе притягнути російських злочинців до відповідальності. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-onlajn-arhiv-voyennih-zlochiv-dopomozhe-prityagnuti-rosijskih-zlochinciv-do-vidpovidalnosti> (дата звернення: 28.10.2025).
34. Russia's war crimes. URL: <https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/> (дата звернення: 26.10.2025).
35. Державний портал «Діти війни». URL: <https://childrenofwar.gov.ua/> (дата звернення: 29.10.2025).

References

1. Haliv, M., & Karpenko, O. (2025). Vykradennia ukrainskykh ditei rosiiskymy okupantamy (2022–2024): za materialamy vitchyznianskykh masmedia [Kidnapping of Ukrainian children by Russian occupiers (2022–2024): based on materials from domestic mass media]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia Istoriiia*. Special Issue, 62–76. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.spec.5>. [in Ukrainian].
2. Koban, O.H. (2025). Viiskovi zlochyny proty ditei: pravovi aspekty ta praktyka prytiahnennia do vidpovidalnosti [War crimes against children: legal aspects and practice of bringing to justice]. *Aktualni pytannia u suchasni nautsi*, 3(33), 559–570. [in Ukrainian].

3. Tatarenko, H.V., & Tatarenko, I.V. (2025). Voienni zlochyny proty ditei u konteksti hibrydnoi ahresii: vyklyky kryminalno-pravovoho zakhystu [War crimes against children in the context of hybrid aggression: challenges of criminal law protection]. *Elektronnie naukovye vydannia «Analitychno-porivnialne pravoznavstvo»*, 4(3), 109–118. Retrieved from: <https://app-journal.in.ua/2025-4-chastyna-3>. [in Ukrainian].
4. Shvets, Ya., & Sokolova, I. (2022). Porushennia prav ditei pid chas viiny Rosiiskoiu Federatsiieiu [Violation of children's rights during the war by the Russian Federation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*, 71. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.15>. [in Ukrainian].
5. Saukh, A.S. (2024). Nezakonna deportatsiia (peremishchennia) ditei yak riznovyd voiennoho zlochyntu [Illegal deportation (transfer) of children as a type of war crime]. *Kyivskiy chasopys prava*, 2, 285–293. [in Ukrainian].
6. Vtiannennia ditei u viiskovi konflikty: kryminalno-pravovi ta psykhologo-pedahohichni mekhanizmy reahuvannia [Involvement of children in military conflicts: criminal-legal and psychological-pedagogical mechanisms of response]. (2024). Materialy rehion. nauk.-prakt. seminaru, Kharkiv, 25 zhovt. 2024 r. Pravo. [in Ukrainian].
7. Papina, O., & Mirer, P. (2022). Aviaudar po polohovomu ta dytiachii likarni u Mariupoli 9 bereznia: khronika voiennoho zlochyntu [Air strike on the maternity hospital and children's hospital in Mariupol on March 9: chronicle of a war crime]. *Suspilne*. Retrieved from: <https://suspilne.media/donbas/407550-aviaudar-po-pologovomu-ta-ditacij-likarni-u-mariupoli-hronika-voennogo-zlocinu-9-berezna/>. [in Ukrainian].
8. U Mariupoli cherez aviaudar po dytiachii likarni zahynuly try liudyny [Three people were killed in Mariupol due to an airstrike on a children's hospital]. (2022, March 9). *Radio Svoboda*. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-mariupol-zahybli/31746083.html>.
9. RF znyshchyla dytyachu likarniu i polohvyi budynok u Mariupoli, bezlich poranenykh. (2022, March 9). [The Russian Federation destroyed a children's hospital and a maternity hospital in Mariupol, many wounded]. *NV*. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/zs-rf-znishchili-u-mariupoli-pologoviy-budinok-novini-ukrajini-50223567.html>. [in Ukrainian].
10. Roshchina, O. (2022a, March 28). U Mariupoli zahynuly maizhe 5 tysiach liudei, v oblozi – 170 tysiach: otsinky vladny [Almost 5 thousand people died in Mariupol, 170 thousand are under siege: estimates of the authorities]. *Ukrainska Pravda*. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/28/7335261/>. [in Ukrainian].
11. Roshchina, O. (2022b, April 1). At least 153 children killed in Russia's war against Ukraine – Prosecutor-General. *Ukrainska Pravda*. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/04/01/7336254/>.
12. Balachuk, I. (2022, April 10). Number of children killed by Russia in Ukraine rises to 177, but data is provisional and incomplete. *Ukrainska Pravda*. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/04/10/7338536/>.
13. 205 children have died in Russia's war against Ukraine; teenager injured in a detonation in Kyiv region. (2022, April 18). *Ukrainska Pravda*. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/04/18/7340349/>.
14. Romanenko, V. (2022, April 8). 50 people, including 5 children, killed by Russian Tochka-U missile strike on Kramatorsk station. *Ukrainska Pravda*. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/04/08/7338168/>.
15. Kilkist zahyblykh pry obstrili vokzalu v Kramatorsku dosiahla 39 [The number of those killed in the shelling of the station in Kramatorsk reached 39]. (2022, April 8). *RBC-Ukraine*. Retrieved from: <https://www.rbc.ua/ukr/news/chislo-pogibshih-obstrele-vokzala-kramatorske-1649414570.html>.
16. Zaiava MZS Ukrainy shchodo nezakonnogo vyvezennia ukrainskykh ditei na terytoriiu Rosii [Statement of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine regarding the illegal deportation of Ukrainian children to the territory of Russia]. (2022). Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Retrieved from: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-nezakonnogo-vivezennya-ukrayinskih-ditej-na-teritoriyu-rosiyi>. [in Ukrainian].
17. Rosiiskii okupanty prymusovo vyvezly z Ukrainy vzhe ponad 120 tys. ditei [Russian occupiers forcibly took out more than 120 thousand children from Ukraine]. (n.d.). *Zaxid.net*. Retrieved from: https://zaxid.net/rosiyski_okupanti_prymusovo_vivezli_z_ukrayini_vzhe_ponad_121_tisyachu_ditey_n1540606. [in Ukrainian].

18. Zaiava MZS Ukrainy shchodo zahrozy nezakonnogo usynovlennia ukrainskykh ditei hromadianamy derzhavy-ahresora [Statement of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine regarding the threat of illegal adoption of Ukrainian children by citizens of the aggressor state]. (2022). Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Retrieved from: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-zagrozi-nezakonnogo-usynovlennya-ukrayinskih-ditej-gromadyanami-derzhavi-agresora>. [in Ukrainian].

19. Rosiia khoche sprostyty protses usynovlennia ukrainskykh ditei, yakykh deportuvaly do krainy [Russia wants to simplify the process of adopting Ukrainian children who were deported to the country]. (2022). *Zmina*. Retrieved from: <https://zmina.info/news/rosiya-hoche-sprostyty-proczes-usynovlennya-ukrayinskyh-ditej-yakyh-deportuvaly-do-krayiny/>. [in Ukrainian].

20. Okupanty vykorystovuiut ditei dlia rozvidky pozytsii ukrainskoi armii [Occupiers use children to reconnoiter the positions of the Ukrainian army]. (2022, April 11). *Slovo i Dilo*. Retrieved from: <https://www.slovovidilo.ua/2022/04/11/novyna/suspilstvo/okupanty-vykorystovuyut-ditej-rozvidky-pozycij-ukrayinskoyi-armiyi-sbu>.

21. Ukraine: At least three children killed as conflict escalates. (2022). *Save the Children*. Retrieved from: <https://www.savethechildren.org.au/media/media-releases/ukraine-at-least-three-children-killed>.

22. Ukraine: Apparent war crimes in Russia-controlled areas. (2022, April 3). Human Rights Watch. Retrieved from: <https://www.hrw.org/news/2022/04/03/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas>.

23. Strike on children's hospital ultimate evidence that genocide is happening – as it happened. (2022, March 9). *The Guardian*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/world/live/2022/mar/09/ukraine-news-russia-war-ceasefire-broken-humanitarian-corridors-kyiv-russian-invasion-live>.

24. Killing of civilians in Bucha and Kyiv condemned as “terrible war crime”. (2022, April 3). *The Guardian*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/03/eu-leaders-condemn-killing-of-unarmed-civilians-in-bucha-and-kyiv>.

25. Mariupol hospital bombing killed three people, including a child – Ukraine's President. (2022, March 10). *Reuters*. Retrieved from: <https://www.reuters.com/world/mariupol-hospital-bombing-killed-three-people-including-child-ukraines-president-2022-03-10/>.

26. Human Rights Watch accuses Russian forces of ‘apparent war crimes’ in Ukraine. (2022, April 3). *Reuters*. Retrieved from: <https://www.reuters.com/world/europe/human-rights-watch-accuses-russian-forces-apparent-war-crimes-ukraine-2022-04-03/>.

27. Unique AP visual investigation points to 600 dead in airstrike on Mariupol theater. (2022). *Associated Press*. Retrieved from: <https://www.ap.org/news-highlights/best-of-the-week/2022/evidence-of-600-dead-in-mariupol-theater-airstrike/>.

28. Rozvidka: Rosiia planuje v sebe terakty dlia zvyuvachennia Ukrainy [Intelligence: Russia plans terrorist attacks on its territory to accuse Ukraine]. (2022, April 8). *Deutsche Welle*. Retrieved from: <https://www.dw.com/uk/rozvidka-rosiiski-spetssluzhbyplanuiuterakty-v-rf-dlia-zvyuvachennia-ukrainy/a-61442505>.

29. UNICEF. (2022). Ukraine humanitarian situation report No. 9 (13–19 April 2022). *ReliefWeb*. Retrieved from: <https://reliefweb.int/report/ukraine/unicef-ukraine-humanitarian-situation-report-no-9-13-19-april-2022>.

30. V Ukraini diie platforma zboru svidchen pro rosiisi voienni zlochyny [A platform for collecting evidence of Russian war crimes operates in Ukraine]. (2022, April). *Kyiv Ridna*. Retrieved from: <https://kyiv.ridna.ua/2022/04/v-ukraini-diie-platforma-zboru-svidchen-pro-rosiyski-voienni-zlochyny/>.

31. V Ukraini stvoreno natsionalnyi portal dlia dokumentuvannia viiskovykh zlochniv RF [A national portal has been created in Ukraine to document the war crimes of the Russian Federation]. (2022). *Interfax-Ukraine*. Retrieved from: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/812030.html>. [in Ukrainian]

32. Ofis heneralnoho prokurora. Derzhavnyi arkhiv voiennykh zlochniv v Ukraini [Office of the Prosecutor General. State Archive of War Crimes in Ukraine]. (n.d.). Retrieved from: <https://warcrimes.gov.ua/>. [in Ukrainian]

33. Dmytro Kuleba: Onlain-arkhiv voiennykh zlochyniv dopomozhe prytiahnuty rosiiskyykh zlochyntsyv do vidpovidalnosti. (2022). [Dmytro Kuleba: Online archive of war crimes will help bring Russian criminals to justice]. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Retrieved from: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-onlajn-arhiv-voyennih-zlochiniv-dopomozhe-prityagnuti-rosijskih-zlochinciv-do-vidpovidalnosti>. [in Ukrainian].

34. Russia's war crimes (n.d.). *War.Ukraine.ua*. Retrieved from: <https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/>.

35. Derzhavnyi portal «Dity viiny» [State portal "Children of War"]. (n.d.). Retrieved from: <https://childrenofwar.gov.ua/>.

Стаття надійшла 25.09.2025

Стаття прийнято 17.10.2025

Стаття опублікована 22.12.2025